

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 330 sahifa,
22-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar	10
<i>Esonturdiyev Mamatqobil Nurmamatovich</i>	
Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi	13
<i>Bahromova Muhayyo Imomqul qizi</i>	
Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari	18
<i>Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li</i>	
Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli	22
<i>Azimov I. T., Daminova F. A.</i>	
PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari	25
<i>Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash	28
<i>Abdunazarov Bobir Normurodovich</i>	
Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish	32
<i>Jumayeva Ra'no To'ychi qizi</i>	
Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri	36
<i>Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati	40
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni	43
<i>G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish	47
<i>Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi</i>	
Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish	51
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna</i>	
Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish	55
<i>Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish	58
<i>Otakishiyeva Gulshano Abdulaziz qizi</i>	
Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	61
<i>G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты	64
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	69
<i>Ergashov Qaxramonjon Asqarovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari	76
<i>G'iyosova Dilovar Orif qizi</i>	
Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi	80
<i>Qodirov Bobirjon Botirjonovich</i>	
Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari	85
<i>Manzura Qosmuratova</i>	

Jahonda art-biznes klasterlarining ahamiyati va rivojlanish tuzilmasi.....	89
<i>A. S. Umarov</i>	
Автоматизация решения сложных математических задач графическим методом для углублённого изучения математики в школе	92
<i>Эргашев Серожиддин Султонмуродович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Pedagogika darslarida raqamli va onlayn didaktik o'yinlardan foydalanish.....	97
<i>Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna</i>	
Sun'iy intellekt va tanqidiy fikrlashning kognitiv-konseptual komponenti va uni rivojlantirish metodikasi	102
<i>Sobirova Munavvarxon Qaxramonjon qizi</i>	
Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari	106
<i>Ermatov Sherzodbek Latipjonovich, Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich</i>	
Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv	111
<i>To'ychiyeva Mahfuza Umarkulovna, Islomova Shalola Ismoil qizi</i>	
Comparative Study of Passive Constructions in English and Their Translation Into Uzbek.....	117
<i>Elmirzayeva Maftuna Dusmurod qizi, Mustafoyeva Nigina Shuhrat qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning dolzarb muammolari	122
<i>Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik modeli va metodik asoslari	126
<i>Haytbayeva S. R.</i>	
Imkoniyati cheklangan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash orqali intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari.....	131
<i>Kadirova Nigora Saxibjanovna</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini dual ta'lim asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari.....	134
<i>Samiyeva Zuleyxa Uktamovna</i>	
Insonlar orasidagi munosabatlarda noverbal muloqotning komponentlarining ko'rinishlari	139
<i>Soliyev Farxodjon Sodikovich, Karimov Jahongirjon Murodjon o'g'li</i>	
Virtual texnologiyalar vositasida texnika fanlarini o'qitish mazmunini innovatsion rivojlantirish	145
<i>Yuldasheva Dilorom Husniddin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida suzish mashg'ulotlarini tashkil etish texnologiyasi.....	150
<i>Toshpulatova Aziza Toyirovna</i>	
Harbiy xizmatchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari	155
<i>Tursunov Shaxzod Ramazonovich, Mansurov Sardorbek Sirojiddin o'g'li</i>	
O'qituvchilar ruhiy salomatligini saqlashning amaliy strategiyalari	159
<i>Begmatov Raximkul Olimovich</i>	
Ona tili darslarida analitik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari	164
<i>Narziyeva Mastura Sunnatovna</i>	
Maktabgacha ta'limda Project-Based learning texnologiyasi asosida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	168
<i>Kubayeva Mavluda, Po'latova Gullola Ravshan qizi</i>	
Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	173
<i>Qo'chqorov Nodir Bozorovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini baholash jarayonida foydalaniladigan texnologiyalar va vositalar	178
<i>A'zamqulova Zilola Sunnat qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning didaktik asoslari.....	183
<i>Isaboyeva Dilyora Zokirjon qizi</i>	
Kimyo fanining tarixiy rivojlanishida metodologik yondashuvlar	187
<i>Begamov Shaxzod To'liqin o'g'li</i>	
Sport bilan shug'ullanishda qo'l va oyoq motorikalarini rivojlantirish mezonlari	190
<i>Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich</i>	

O'zbek va ingliz tillarida zamon kategoriyasining qiyosiy tahlili.....	194
<i>Xudoyberdiyeva Dilfuza Alisher qizi</i>	
Hayot faoliyati xavfsizligi fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligi va rejalashtirish faoliyati.....	198
<i>Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich</i>	
Dizartriyali bolalarda motorikani rivojlantirish – nutqni rivojlantirishning asosiy omili	202
<i>Mamatova Muzayyana Batirovna</i>	
Expression of Lexical Economy in English and Uzbek Through Stylistic Means	205
<i>Omonov Baxtiyor Uktamovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatni shakllantirish.....	208
<i>Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Xamzayeva Sunbula Jasurovna</i>	
Xushmuomalalik strategiyalarining ijtimoiy vazifalari.....	212
<i>Alieva Navruza Xabibullayevna, Azizova Sanobarxon Valijon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxslilik sifatlarining kasbiy rivojlanishdagi psixologik ahamiyati	216
<i>Dusmetova Maksuda Matnazarovna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning ilustrativ yondashuv asosida kreativ va variativ faoliyat olib borish usullari va yo'llari.....	221
<i>Egamberdiyeva Madina Sharif qizi</i>	
Pragmatic Functions in Neurolinguistic Communication	224
<i>Fayziyeva Parvina</i>	
Sahro gavhari: ruslar istilosigacha bo'lgan davrda Xiva me'morchiligi tarixi	227
<i>Islomjon Xoljigitovich Mirzakulov</i>	
Moslashuvning psixologik mexanizmlari: ta'lim muhiti sharoitida shaxsning adaptatsiyasi.....	235
<i>Jaynarova Sayyora Isoqul qizi, Nuraliyeva Nasiba</i>	
Onalik psixologiyasi va o'rganishning nazariy jihatlari.....	238
<i>Kasimova Xulkar Atabayevna</i>	
Spheres of Language Use.....	243
<i>Kumakbayeva Gulbanu Kuntuarovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirishda nostandart topshiriqlar metodikasi.....	246
<i>Muxammadiyeva Dinora Tursunpulatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va didaktik tamoyillari.....	251
<i>N. Jurayev</i>	
Dunyo bolalari huquqlarini himoya qilish: global muammolar, tizimli kamchiliklar va tanqidiy tahlil	255
<i>Nargiza Ergasheva</i>	
Talabalarining dasturlashga oid agoritmik fikrlashini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatga tayyorlash usuli	259
<i>Orziqulova Barchinoy Ixtiyor qizi</i>	
Talabalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining tuzilmasi va psixologik komponentlari (motivatsion, kognitiv, irodaviy, emotsional-regulyativ komponentlar)	264
<i>Otabekova Nargiza Avazbek qizi</i>	
O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarda til va madaniyat uyg'unligi.....	269
<i>Rasulova Munajat Akmaljonovna</i>	
Limitlar nazariyasini kompyuter imitatsion modellar vositasida o'qitish metodikasi.....	273
<i>Safarov Abbas Abdurasul o'g'li</i>	
Ijtimoiy hamkorlik – barkamol avlodni tarbiyalash poydevori.....	278
<i>Sharipova Gulruxsor Nurkabilovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati.....	282
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Badiiy gimnastika mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish	285
<i>Tuxtayeva Azizabonu Abdurasulovna</i>	

Matematika fanini o'zlashtirishda boshlang'ich sinf o'quvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish ...	289
<i>Xayrullayev Ismatulla Nurullayevich</i>	
Pedagogik qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish	293
<i>Xoliqova Inobatxon Bo'ri qizi</i>	
Umumta'lim maktabida elektron axborot-ta'lim resurslari.....	296
<i>Xolmurodov Shuxrat Okboevich, Norqobilov Hakimbek Nuriddin o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning kreativligini shakllantirishda innovatsion muhit	300
<i>Xonnazarova Gulasal Yusuf qizi</i>	
Ta'lim tizimida sinf rahbari faoliyatining joriy etilishining tarixiy asoslari va zamonaviy ko'rinishlari	303
<i>Xusenova Sadoqat Botirovna</i>	
Искусственный интеллект в методике преподавания русского языка: адаптивная обратная связь и развитие коммуникативной компетенции	308
<i>Джалилова Феруза Намазовна</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты.....	312
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	317
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Психологические факторы успешности профессионального обучения студентов	319
<i>Рахимходжаева В. С.</i>	
Специфика восприятия окружающего мира в лирике Афанасия Фета	325
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	

MOSLASHUVNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI: TA'LIM MUHITI SHAROITIDA SHAXSNING ADAPTATSIYASI

Jaynarova Sayyora Isoqul qizi

Nuraliyeva Nasiba

O'zMu Jizzax filiali psixologiya yo'nalishi
M02-25- o'quv guruhi magistrantlari

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim muhiti o'zgarishi sharoitida talaba shaxsning psixologik moslashuvi, uning bosqichlari, mexanizmlari va ilmiy asoslari tahlil etildi. Stress, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, emotsional intellekt, kognitiv baholash va boshqa psixologik terminlar asosida moslashish jarayoni yoritildi. Shuningdek, talabalarda samarali moslashuvni shakllantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ham berildi.

Kalit so'zlar: Adaptatsiya, motivatsiya, stress, motiv, kognitiv baholash, emotsional intellekt, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, psixologik barqarorlik.

Abstract: This article analyzes the psychological adaptation of a student in the context of a changing educational environment, its stages, mechanisms and scientific foundations. The adaptation process is explained based on stress, social support, emotional intelligence, cognitive assessment and other psychological terms. Practical recommendations are also given on the formation of effective adaptation in students.

Key words: Adaptation, motivation, stress, motive, cognitive assessment, emotional intelligence, social support, psychological stability.

Аннотация: В данной статье анализируется психологическая адаптация студента в контексте меняющейся образовательной среды, её этапы, механизмы и научные основы. Процесс адаптации объясняется на основе стресса, социальной поддержки, эмоционального интеллекта, когнитивной оценки и других психологических терминов. Также даны практические рекомендации по формированию эффективной адаптации у студентов.

Ключевые слова: Адаптация, мотивация, стресс, мотивация, когнитивная оценка, эмоциональный интеллект, социальная поддержка, психологическая стабильность.

KIRISH

Hozirgi globallashtirish, raqamlashtirish va innovatsion rivojlanish jarayonlari jamiyatning barcha sohalari qatorida ta'lim tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Yoshlarimiz mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi kerak" ^[1].

Mazkur fikr yoshlarning nafaqat bilim olishi, balki zamonaviy ta'lim muhitiga muvaffaqiyatli moslashuvi ham muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Zamonaviy ta'lim muhiti nafaqat bilim berish, balki shaxsning ijtimoiylashuvi, psixologik rivojlanishi va kasbiy shakllanishida muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimida talabalar va magistrantlarning yangi pedagogik muhitga moslashuvi dolzarb psixologik muammolardan biri hisoblanadi. Chunki ta'lim jarayonidagi yangicha metodlar, mustaqil ta'limning kuchayishi, axborot oqimining ortishi hamda akademik yuklamaning oshishi shaxsning psixologik holatiga bevosita ta'sir qiladi.

Bugungi kunda ta'lim muhitida kuzatilayotgan psixologik muammolar orasida stress, emotsional zo'riqish, kommunikativ qiyinchiliklar, motivatsiyaning pasayishi, o'ziga bo'lgan ishonchsizlik va ijtimoiy moslashuvdagi murakkabliklar alohida o'rin egallaydi. Talabani yangi jamoaga kirishi, o'quv faoliyatidagi mas'uliyatning ortishi, ilmiy faoliyatga jalb qilinishi hamda zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoniga moslashuvi ma'lum darajada psixologik bosimni yuzaga keltiradi. Natijada ayrim hollarda shaxsda emotsional beqarorlik, ichki ziddiyat va psixologik diskomfort holatlari vujudga kelishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Lev Vygotsky ta'lim va ijtimoiy muhit inson psixik taraqqiyotining asosiy omili ekanligini ta'kidlagan bo'lsa, Jean Piaje shaxs rivojlanishini muhit bilan o'zaro faol munosabat jarayoni sifatida izohlaydi. Mazkur nazariy qarashlar ta'lim muhitida adaptatsiya jarayonini o'rganishning ilmiy ahamiyatini yanada oshiradi. Psixologik adaptatsiya insonning yangi ijtimoiy va pedagogik sharoitlarga moslashuvi, ichki imkoniyatlarini tashqi muhit talablariga uyg'unlashtira olishi bilan xarakterlanadi. Zamonaviy ta'lim tizimida adaptatsiya nafaqat shaxsning akademik muvaffaqiyatini, balki uning psixologik barqarorligi, kommunikativ kompetensiyasi va kasbiy rivojlanishini ham belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli ta'lim muhiti sharoitida shaxsning psixologik moslashuv mexanizmlarini ilmiy jihatdan tadqiq etish psixologiya va pedagogika fanining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan.

Ta'lim muassasalarida sog'lom psixologik muhit yaratish, talabalarni qo'llab-quvvatlash, ularning individual xususiyatlarini hisobga olish hamda adaptatsiya jarayonini samarali tashkil etish bugungi kunning muhim pedagogik vazifalaridan biridir. Ayniqsa, magistratura bosqichida ilmiy izlanishlar, mustaqil ta'lim va tadqiqot faoliyatining kuchayishi talabalar psixologik moslashuvining o'ziga xos jihatlarini chuqur o'rganishni talab etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi ta'lim muhiti sharoitida shaxsning psixologik adaptatsiya mexanizmlarini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, tadqiqot davomida shaxs moslashuviga ta'sir qiluvchi psixologik va pedagogik omillarni aniqlash hamda samarali adaptatsiyani ta'minlovchi metod va yondashuvlarni asoslash ko'zda tutilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali ta'lim muhiti sharoitida magistrantlarning psixologik adaptatsiya jarayonini o'rganishga qaratildi. Tadqiqot davomida shaxsning ta'lim muhitiga moslashuv darajasi, stress holati, motivatsion ko'rsatkichlari hamda kommunikativ qiyinchiliklari psixologik jihatdan tahlil qilindi.

Tadqiqotda anonim so'rovnoma, kuzatish, qiyosiy tahlil hamda statistik metodlardan foydalanildi. So'rovnoma magistratura bosqichida tahsil olayotgan 30 nafar respondent o'rtasida olib borildi. Tadqiqot ishtirokchilari turli mutaxassislik yo'nalishlarida tahsil olayotgan 1-kurs magistrantlaridan iborat bo'ldi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi magistrantlarning ta'lim muhitiga moslashuv jarayonida uchraydigan psixologik muammolarni aniqlash hamda adaptatsiya samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganishdan iborat bo'ldi.

Tadqiqot jarayonida respondentlarga quyidagi yo'nalishlarda savollar berildi:

- ta'lim muhitiga moslashuv darajasi;
- emotsional holat va stress darajasi;
- o'quv motivatsiyasi;
- kommunikativ faoliyatdagi qiyinchiliklar;
- jamoa bilan ijtimoiy integratsiyalashuv holati.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olingan natijalar magistrantlarning adaptatsiya jarayoni turlicha kechishini ko'rsatdi. Respondentlarning ma'lum qismida yangi ta'lim muhiti, ilmiy faoliyat va akademik yuklama bilan bog'liq psixologik qiyinchiliklar kuzatildi.

1-jadval: Magistrantlarning ta'lim muhitiga moslashuv ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	Yuqori (%)	O'rta (%)	Past (%)
Ta'lim muhitiga moslashuv	36 %	44 %	20 %
Stress holati	28 %	47 %	25 %
O'quv motivatsiyasi	52 %	33 %	15 %
Kommunikativ faollik	41 %	39 %	20 %

Jadval natijalariga ko'ra, respondentlarning 44 foizida ta'lim muhitiga moslashuv o'rtacha darajada ekanligi aniqlandi. Bu holat magistrantlarning yangi pedagogik talablar va ilmiy faoliyatga asta-sekin moslashayotganligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, 20 foiz respondentlarda adaptatsiya darajasining pastligi kuzatildi. Mazkur holat ularda stress, emotsional zo'riqish hamda kommunikativ qiyinchiliklar mavjudligini anglatadi.

Stress ko'rsatkichlari tahlili shuni ko'rsatdiki, respondentlarning 47 foizida stress holati o'rtacha darajada namoyon bo'lgan. Bu esa magistratura bosqichidagi akademik yuklama, ilmiy izlanishlar va mustaqil ta'lim faoliyati bilan bog'liq psixologik bosim mavjudligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot davomida magistrantlarning o'quv motivatsiyasi ham o'rganildi. Natijalarga ko'ra, respondentlarning 52 foizida motivatsiya darajasi yuqori ekanligi aniqlandi. Bu holat magistrantlarning kasbiy rivojlantirishga bo'lgan qiziqishi va ilmiy faoliyatga nisbatan ichki ehtiyojlari kuchli ekanligini ko'rsatadi.

Kommunikativ faoliyat ko'rsatkichlari esa ayrim respondentlarda jamoa bilan samarali muloqot o'rnatishda muammolar mavjudligini ko'rsatdi. Ayniqsa, yangi ijtimoiy muhitga kirish jarayonida kommunikativ moslashuv muhim psixologik omillardan biri ekanligi kuzatildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, magistrantlarning ta'lim muhitiga moslashuvi ko'p jihatdan ularning emotsional barqarorligi, motivatsion holati va kommunikativ kompetensiyasiga bog'liqdir. Adaptatsiya darajasi yuqori bo'lgan respondentlarda o'quv faoliyatiga qiziqish, o'ziga ishonch va ijtimoiy faollikning yuqoriligi kuzatildi [2].

Hans Selye tomonidan ishlab chiqilgan stress nazariyasiga ko'ra, inson organizmi yangi muhit va yuklamalarga moslashish jarayonida ma'lum psixologik zo'riqishni boshdan kechiradi. Tadqiqot natijalari ham magistratura bosqichidagi ilmiy faoliyat va akademik mas'uliyatning ortishi stress omillarini kuchaytirishini ko'rsatdi [4].

Shuningdek, Carl Rogers ta'kidlaganidek, shaxsning o'z imkoniyatlarini erkin namoyon eta olishi va qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhit mavjudligi muvaffaqiyatli adaptatsiyaning muhim sharti hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, ta'lim muassasalarida sog'lom psixologik muhit yaratish va talabalarni psixologik qo'llab-quvvatlash adaptatsiya samaradorligini oshiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, ta'lim muhiti sharoitida shaxsning psixologik adaptatsiyasi murakkab va ko'p omilli jarayon hisoblanadi. Tadqiqot natijalari magistrantlarning ta'lim muhitiga moslashuvi ularning emotsional barqarorligi, motivatsion holati hamda kommunikativ kompetensiyasiga bevosita bog'liqligini ko'rsatdi. Shuningdek, akademik yuklama va ilmiy faoliyatning ortishi ayrim hollarda stress va psixologik zo'riqishlarni yuzaga keltirishi aniqlandi.

Tahlillar asosida sog'lom psixologik muhit yaratish, motivatsion qo'llab-quvvatlash va psixologik treninglarni tashkil etish magistrantlarning muvaffaqiyatli adaptatsiyasini ta'minlovchi muhim omillar ekanligi belgilandi. Mazkur tadqiqot natijalari ta'lim muassasalarida psixologik xizmat faoliyatini takomillashtirish hamda talabalarni yangi ta'lim muhitiga samarali moslashtirishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Yangi O'zbekiston strategiyasi / Sh. Mirziyoyev. - Toshkent: O'zbekiston, 2020. - 47 b.
2. Psixologiya / E. G. G'oziyev. - Toshkent: O'qituvchi, 2020. - 214 b.
3. Umumiy psixologiya / M. G. Davletshin. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020. - 187 b.
4. The Stress of Life / H. Selye. - New York: McGraw-Hill Education, 2021. - P. 56-61.
5. On Becoming a Person / C. Rogers. - Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2022. - P. 112-118.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.